

Kvalitativní výzkum

Metodologie v ISK, 22/11/2013

Kvalitativní výzkum

- „Beletrie psaná pod přísahou“
(MacDonald, Švaříček a Šedová 2007)
- KV umožňuje pozorovat sociální fenomény a procesy v jejich přirozeném prostředí. Tento typ výzkumu tak umožňuje hluboké pochopení sociálního života, neboť umožňuje zjistit významy, které aktéři sociálního života těmto fenoménům a procesům připisují
(Hancock, Beverley, 1998, Rabušic)

Jak? Proč?
Jakým způsobem?
Jaký význam?

Kvalitativní výzkum v ISK

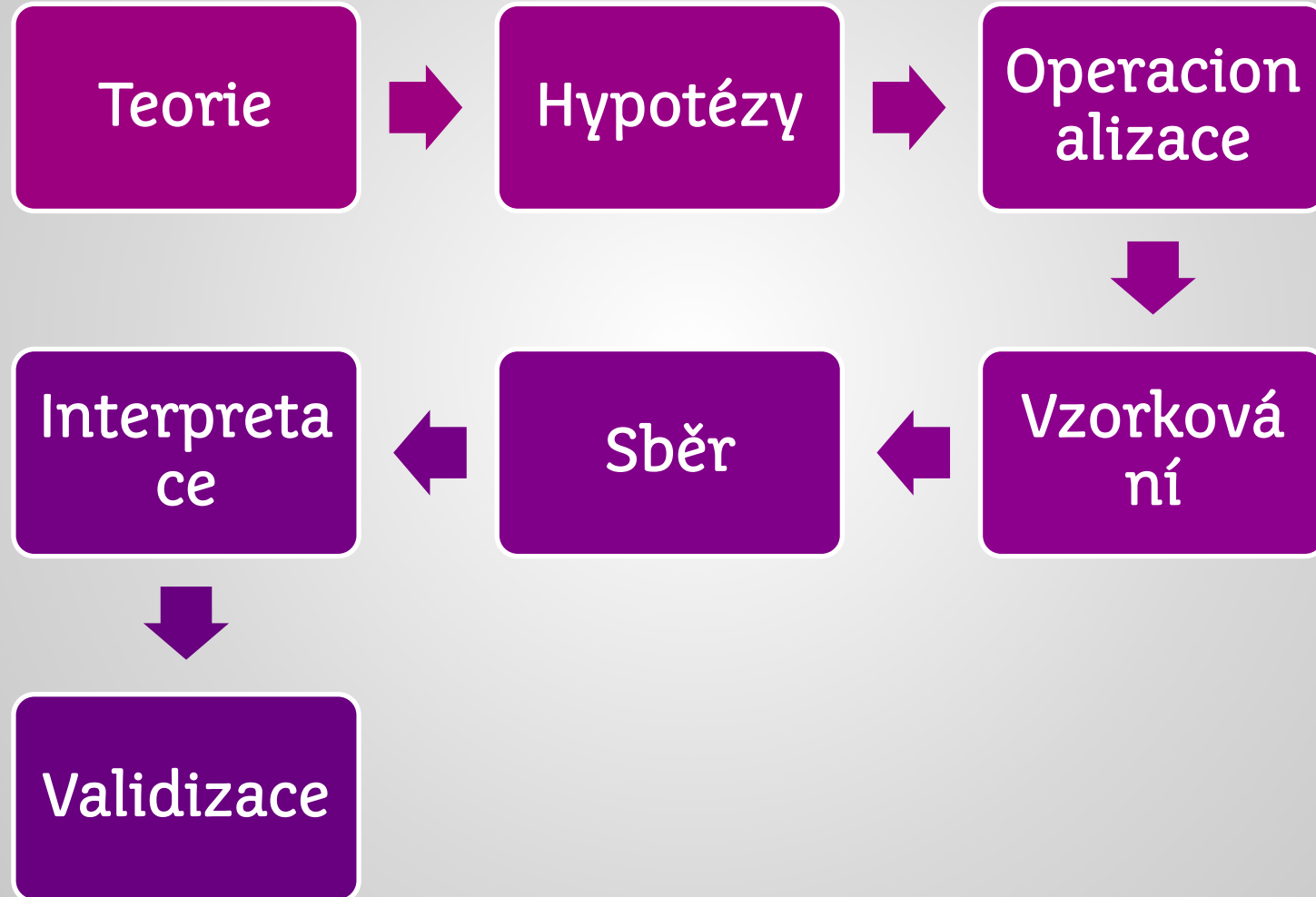
- Před rokem **1980 téměř chybí** (do roku 1985 pouze 1,65 % výzkumů) – zaměření výzkumů spíše na organizační, než individuální úroveň (Järvelin & Vakkari, 1993)
- ISK si vypůjčuje teoretické rámce a metody z **jiných disciplín** (sociologie, antropologie, pedagogika, komunikační studia) (Afzal, 2006)

Kvalitativní výzkum v ISK

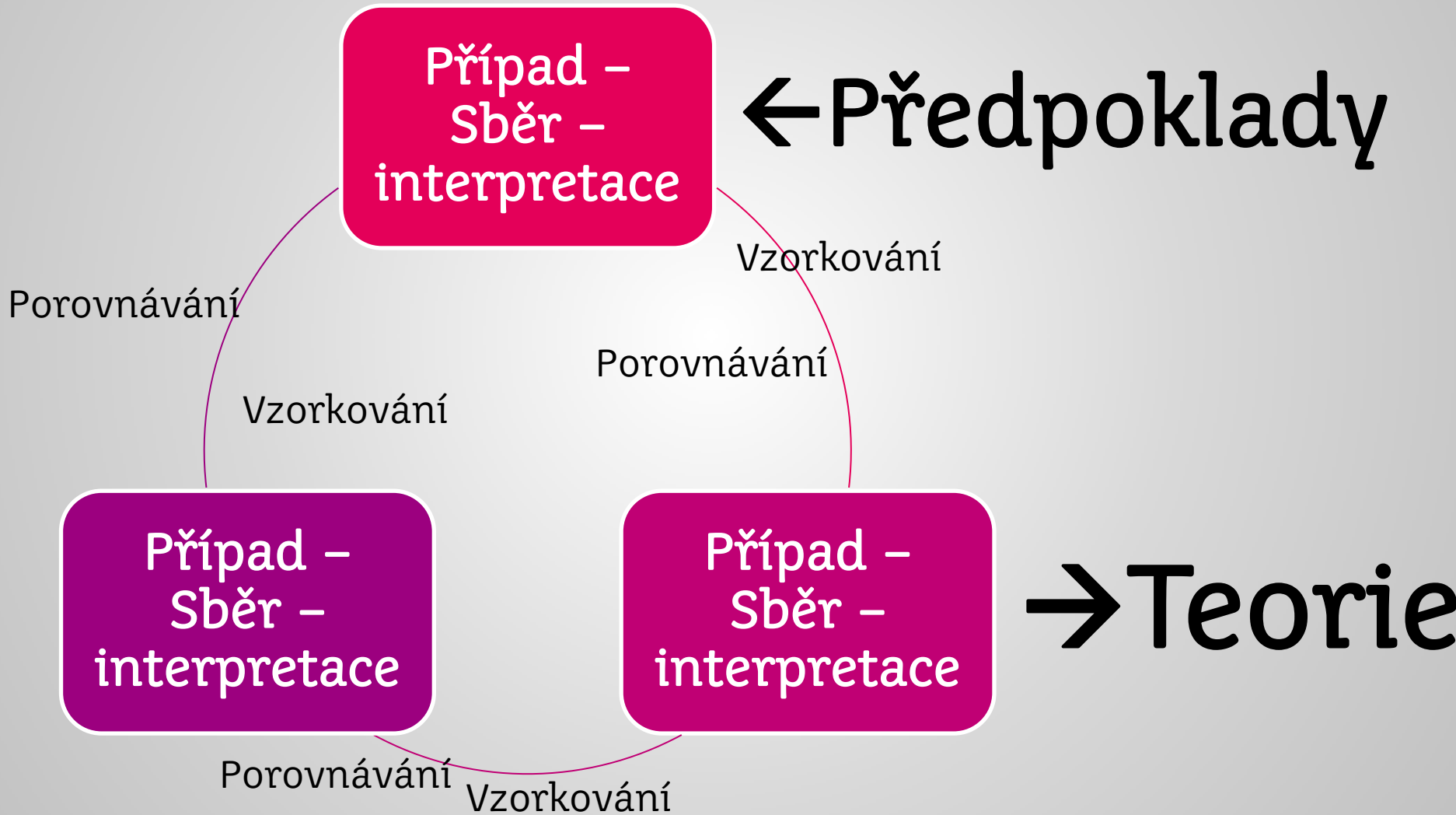
Menší zájem o kvalitativní výzkum lze vysvětlovat i samotnou povahou oboru

Kvalitativní metody mohou vést k lepšímu pochopení

Model kvanti výzkumu

Model kvali výzkumu

Zásady kvalitativního výzkumu

- Výzkumník obvykle sbírá data v **přirozeném prostředí** – sám se stává výzkumným nástrojem – intenzivní a dlouhodobý kontakt
- Zaměření na **aktivitu/proces**, nikoliv na výsledky
- Sesbíraná data jsou **obvykle textová**, nikoliv numerická

Zásady kvalitativního výzkumu

- **Otevřenost** k novým cestám zkoumání
- Usilování o co **nejplastičtější obraz problému**
- Snaha o **pochopení** (ne jen popis)
- Nestandardizované/nestandardizovatelné postupy
- Etika
- **Subjektivita vs. kritická reflexe** (otázka objektivity)

1. Nemanipulativní výzkum

- Kvalitativní výzkum se snaží porozumět lidem z jejich vlastního pohledu
- Studium reálného života

2. Holistický & případový

- Westbrook (1994): „naturalistický přístup“ - holistický přístup, ale v ISK opomíjený
- Příklady: Mellon (1986), Chatman, Kulthau

In virtually every area of LIS research, from system design to user education evaluation, the concatenation of factors that finally lead a user to an interaction with some part of an information system is increasingly complex. Naturalistic work seeks out all aspects of that complexity on the grounds that they are essential to understanding the behavior of which they are a part. "It is difficult to imagine a human activity that is context-free" (Lincoln & Guba, 1985, p. 114). The flexibility and sensitivity of the human instrument are critical to the effort to understand this complexity.

3. Zaměřený na proces

- Poměrně častý v oblasti vyhledávání informací (IR)
- Příklady: Ingwersen (1982), time-line interview – Brenda Darwin

4. Otevřený a flexibilní

- Výzkumník musí být připravený na změnu
- Příklady: Chatman (1983) – zápisky z interview

Openness to what emerges from the study usually implies flexible design. Patton (1990, p. 41) pointed out that the qualitative researcher is "Open to adapting inquiry as understanding deepens and/or situations change...[and] pursues new paths of discovery as they merge." This means that, most often, the design of a research project

5. Kombinace metod

- Triangulace

6. Vztah výzkumník-zkoumaný

- Kdo je expert na problematiku – zkoumaný nebo výzkumník?
- Z jakého pohledu se interpretují data/informace?

7. Induktivní postupy

- Hypotézy, modely, teorie výsledkem postupu, ne apriorní předpoklady
- Oproti tomu kvantitativní přístup: dedukce (potvrzování/vyvracování hypotéz a teorií)

Výzkumné přístupy (kvali)

- Fenomenologický výzkum
- Etnografický výzkum
- Biografický design
- Zakotvená teorie
- (...)

Constance Mellon:
Library Anxiety
(příklady výzkumných
designů)

Příklad I: Kvantitativní přístup

- **Otázky:** co? Kdy? Jak často? Kde?
- **Výsledky:**
 - Jaké typy úzkosti?
 - Jaká frekvence?
 - Jaké jsou nejčastější příčiny?

Ale co to znamená pro samotné student(k)y?

Příklad II: Fenomenologický

- Fenomenologie = studium fenoménů (událostí, zkušeností, konceptů, situací)
- Snaha **porozumět povaze** strachu pocitovaného studenty
- Co strach způsobuje? Jaký má dopad na život/studium? Jaký význam mu přikládají informanti?
- Malá skupina (5-8 lidí), ale hloubkové zkoumání

Příklad III: Etnografický

- Etnografie – základ v antropologii
- Soustředění na **detailní, přesný popis** (spíše než vysvětlení) – realitu je potřeba pozorovat a popsat „taková, jaká je“ (naturalistická tradice)
- Cíl: **hustý popis** (thick description - Clifford Geertz)
- **Extenzivní výzkum v terénu**, zúčastněné pozorování, život v komunitě

Etnografický výzkum

- Pozorování + rozhovory
- Analýza – z perspektivy zkoumané populace (včetně jazyka)
- Spolupráce s „informátory“ – zvyšování **validity** před prezentací závěrů
- → je potřeba větší skupina (15-20), výzkum probíhá **v přirozeném prostředí**, interakce s dalšími skupinami (referenční knihovníci)

Příklad IV: Biografický výzkum

- Cíl: zachytit pohled účastníka, pochopit smysl
- Rekonstrukce života skrze aktuální pohled – narativní biografie
- Narativní analýza – zkoumáme i žánr, jakým je příběh vyprávěn
- „Soupeření dvou vypravěčů“ – zkoumaného a výzkumníka

Příklad IV: Zakotvená teorie

- Zakotvená teorie = propojení pozitivistické a interakcionistické tradice
 - Glaser, Strauss, 1967
 - Strauss, Corbin, 1990
- Pokus o vytvoření nové teorie na základě sběru dat o studovaném fenoménu – ale **vysvětluje** **výzkumník, nikoliv aktér**

Příklad V: Zakotvená teorie

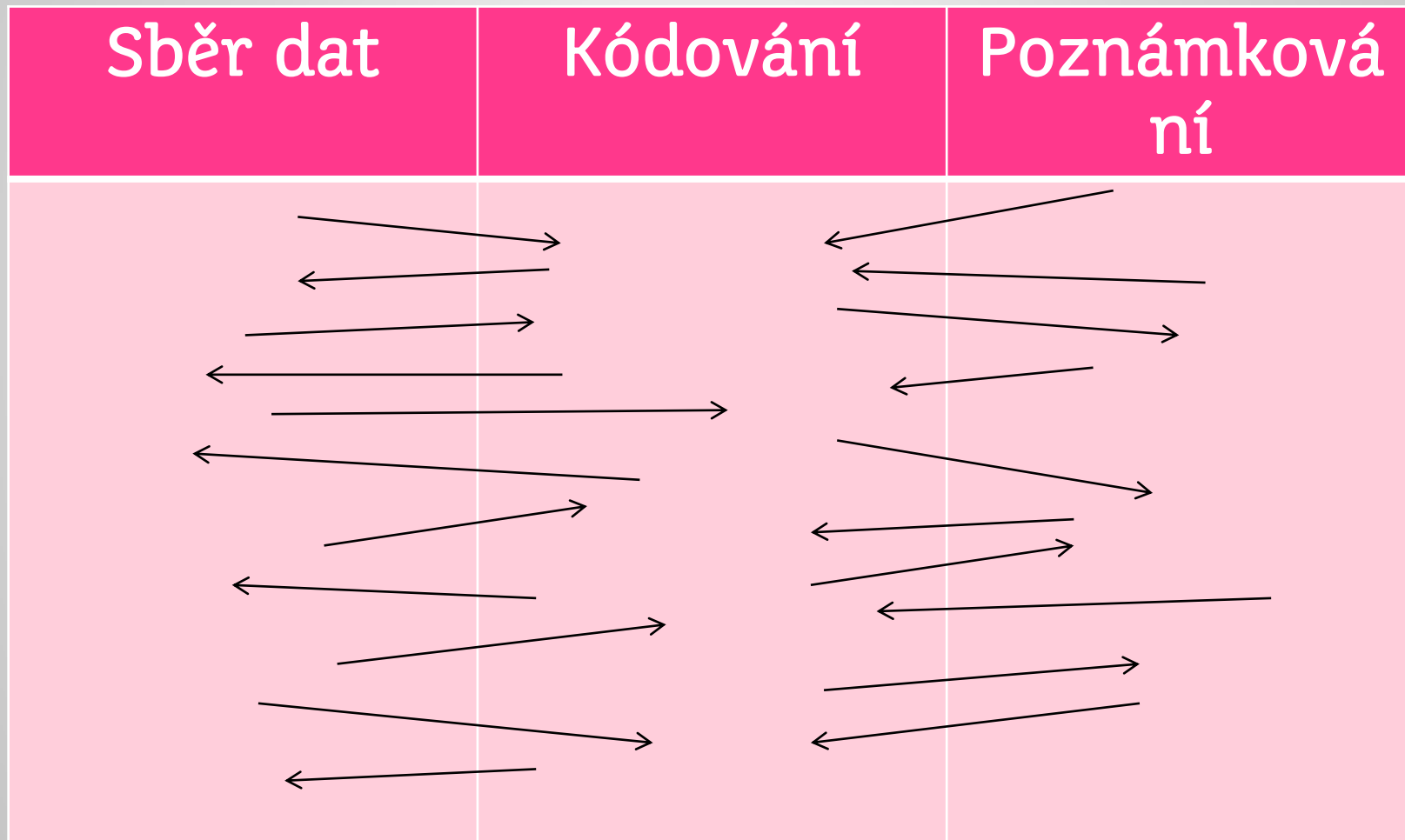
3 hlavní zásady:

- (Objektivní) odstup od problému (*vstup do terénu bez prekonceptů*) – zeptej se: *Co se tam děje? Je má domněnka o tom, co se děje, ve shodě s daty?*
- Skeptický duch: *Vysvětlení pocházejí z literatury či zkušeností. Chápej všechna vysvětlení jako prozatimní. Neustále je konfrontuj s daty.*
- Drž se výzkumných procedur

Příklad V: Zakotvená teorie

- Teorie je vyvíjena přímo z **existujících dat**
- **Theoretical sampling** – současně probíhá sběr dat, analýza, výběr vzorku, až dojde k teoretické saturaci
- Metoda **konstantního srovnávání** – metodologie není vytvořena předem, ale během výzkumu

Příklad IV: Zakotvená teorie

Příklad IV: Zakotvená teorie

- Popis sociálních a psychologických procesů, kterými respondenti procházejí v knihovně
- Větší množství respondentů
- Striktně daná **pravidla kódování** a zpracování výzkumu
(datové úryvky – kódy – kategorie)

Příklad IV: Kódování

- Datové úryvky – indikátory
- Kódy – koncepty
- Kategorie – proměnné

- Nalezení centrální kategorie

ZT a úzkost z knihovny

- Metoda: konstantní porovnávání textů od studentů
- Otázky:
 - Jaké byly vaše zkušenosti s knihovnou při hledání informací k vašemu výzkumu?
 - Jak jste vnímali knihovnu svou schopnost ji využívat?
 - Jak se tyto vaše pocity proměňovaly v průběhu semestru?
 - Jak vnímáte knihovnu nyní?

Úzkost z knihovny: zjištění

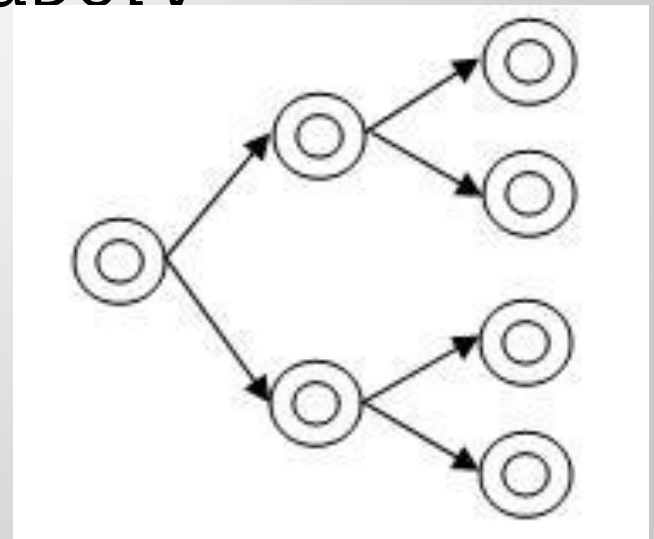
- Dimenze úzkosti z knihovny:
 - Personál
 - Znalost knihovny
 - Bariéry dané prostředím (pohodlí)
 - Citové bariéry
 - Technologické bariéry

Výběr vzorku Sběr dat

Výběr vzorku

- Gradiální sběr dat x apriorní výběr
- Teoretické nasycení
- Snowball technika
 - Specifické ne-znamé soubory
- Cenzovní výběry
 - Malé komunity
- Dobrovolné výběry

Výběr případů

- Typické příklady
- Extrémní případy
- Vhodné případy
- Maximálně variantní případy

Výzkumník jako...

- Cizinec
- Návštěvník
- Zasvěcený
- Domorodec

Kvalita v kvalitativním výzkumu

Kvalita v kvalitativním výzkumu

The validity and reliability of qualitative data depend to a great extent on the methodological skills, sensitivity, and integrity of the researcher. Systematic and rigorous observation involves far more than just being present and looking around. Skillful interviewing involves much more than just asking questions. Content analysis requires considerably more than just reading to see what's there. Generating useful and credible qualitative findings through observation, interviewing, and content analysis requires discipline, knowledge, training, practice, creativity, and hard work.

Patton 1990

Kvalita v kvalitativním výzkumu

- **Triangulace** (kombinace s dalšími výzkumnými metodami, ideálně kvanti)
- **Interní validita** (důvěryhodnost, autenticita)
 - Odpovídají pozorování badatele teoriím, které vyvinul?
- **Externí validita - konzistence**
- **Peer debriefing / peer auditing** (kontrola kvality od kolegů-vědců)
- **Ověřování** (u informantů)
- **Koherence, zápisky, field notes**

Přenositelnost

- **Techniky k zajištění přenositelnosti**
 - Reflexe subjektivity (jaké postoje máme k problematice? Jak jsme dospěli k závěrům?)
 - Dodatečná validizace
 - Popis limitů výzkumu
 - Pozice výzkumníka (standpoint theory)

Spolehlivost

- **Techniky k zajištění spolehlivosti**
 - Konzistence otázek (jak klademe otázku různým informantům? Jak jí rozumí?)
 - Přepis nahrávek, field notes
 - Konzistence při kódování
 - Dvojité kódování

Etika

- Zachování důvěrnosti a anonymity
- Poučený souhlas
- Zpřístupnění práce účastníkům výzkumu

- Obrázky:
 - [Amir Kuckovic, darling.clandestine](#)
[Urban Art Association](#), Banksy,
<http://www.cogsci.unitn.it/ecn2009>,
http://www.ethnosnacker.com/2009_09_01_archive.html,
<http://psychologie.cz/milgramuv-brutalni-experiment/>